

A VÍZHATLAN SZEMÉLYES OKMÁNYOK

Hiába próbálta meggyőzni a szakbizottság tagjait, hogy a fürdőzők emlékművét életszerűen és értelemszerűen csakis a vízben lehet elhelyezni, a parton semmiképpen sem, illetve ha mégis, akkor az már egy egészen más mű lenne, példának okáért a vidáman labdázó strandolók sekélyes életkép-szobra – a szakértők hajthatatlanok voltak. Azzal érvelt, hogy a vízben kitágulnak, egymásba mosódnak a terek: a víz fölötti közegben, a vízből kiemelkedő felszíni részben, és a víz alatt is fontos szoborelemek jelenhetnének meg illetve lehetnének – ha rejtetten is – jelen: így felülről lefelé haladva az önfeledten lubickolók, az egymással évődve birkózók (a szülők nyakából a vízbe ugrándozó gyerekek), a vízen lebegők, a felszínre bukkanó úszók és a hullámok sodrása alatt búvárkodók. A bizottsági tagoknak hiába beszélt, ők a vízmagasság (vízmélység) gyakran változó jellegére, az elizapodosásra, a téli jegesedésre, a hajózási szabályokra és az évszázados, a halak teljes kipusztulása ellenére is szívósan továbbélő halászati szokásokra hivatkoztak. Ez egy természetes víz, hajtogatták, ő viszont arra gondolt, hogy a művészet kiteljesedését ismét megakadályozza az az élet, amelynek szolgálatára maga a művészet lenne hivatott. Így – nem először figyelte meg ezt a furcsa konfliktust – újra egy sajátos csapdahelyzet alakult ki, amelyben elszakadt egymástól, vagy még inkább: szembekerült egymással a két, eredetileg egymásra utalt szféra. Nem volt kiút: a fürdőzőket, az úszókat a felszínen, sőt, a járószint fölött megjeleníteni abszurdum. Legalább egy térdig a vízben álló úszómester-szobormásban reménykedett hónapokig, de aztán szomorúan konstataálta, hogy a bizottság, amely egy kompromisszumokra hajlandó és hajló művésznek adott megbízást a szárazföldi terv megvalósítására, elragadtatva ünnepeeltette magát a szoboravatón. A napozók szoborkompozíciójának bronz alakjait a part melletti fűsávban helyezték el, illetve fektették le: a föld felé fordított, illetve a földbe fúródó arccal fekvő fürdőruhás figurák egy összecukott napernyővel és néhány olajos flakonnal és tubussal kiegészített együttesének avatóbeszédében a bizottság elnöke annak a meggyőződésének adott hangot, hogy a remekbe szabott mű az e tájékon oly gyakran előforduló vízi tragédiák áldozatainak mementójaként, a gyakran ismeretlen vízbe fült fürdőzők emlékműveként is funkcionálhat. Az *is* hangsúlyozása mellett arra hívta fel a figyelmet, hogy az immár korszerű, vízhatlan személyes okmányainkat célszerű

mindig a fürdőzés, a lubickolás közben is magunkkal vinni. Később már ezen a partszakaszon – a helybeliek csak az Igazolt Vízihullák Fövenyfürdője néven emlegették ezt a környéket, és messze elkerülték – évente csak egyszer, az emlékmű vissza-visszatérő koszorúzási ünnepsége alkalmával volt némi mozgás, de ilyenkor is csak a hivatalos embereket szállító sofőrök mártóztak meg hónuk alatt nejlonzacskókkal felszerelve, nagy sietve a hűs hullámokban.

91

A LÁTSZAT FESTŐI VALÓSÁGA

A festőművész korábbi, kudarcokkal terhelt munkásságával szakítani szándékozván úgy döntött, hogy lezárva a konvencionális/trendi képek megfestésével terhelt nyomasztó korszakát, megalkotja élete főművét: *A kép árnyéka a falon* című kompozícióját. Hosszú-hosszú érlelési folyamat, sok-sok félbemaradt előkészítés, tépelődés után határozott úgy, hogy jóllehet e képet akár megfesthetné falképként is, magára a kiállítóterem falára, de a nehezebb utat választva mégis a hagyományos, a maga anyagiságában testet öltő, az önálló képsíkra rögzített művet fogja megalkotni. A legnagyobb problémát az okozta, hogy el kellett szakadnia a piktúráját korábban jellemző, oly gazdag motívumvilágtól és a pazar árnyalatokban tobzódó kolorittól is (általában műveiről értekezve e tényezőket emelték ki, mint festői érényeket az öntelt, képmutató kritikuskok). Szisztematikus fényvetítési (árnyékképzési) kísérletek nyomán dolgozta ki azt a koncepciót, amelyet meg kellett valósítania: úgy vélte, hogy a vászon alsó sávjában és egyik (rendezői jobb) oldalán, a képszílekkel párhuzamosan futó sötétszürke csík megfestésére lesz csak szüksége a falsík mindent elnyelő fehérje mellett a festői illuzionizmusok eme totális megteremtése érdekében. Különös gondossággal keverte ki a színeket – közben egyik festőelődje vélekedését mormolta magában: a fehér maga az Isten –, majd viszonylag gyorsan végzett a hófehér „falfelülettel”, és csak a vetett árnyék két szürke csíkjával szöszmötölt a megszokottnál hosszabban: itt azért éberen figyelt a finom átmenetekre is. Elkészülve munkájával elégedetten lépett hátra a festőállványtól, és úgy vélte, hogy a téli kiállítás egyik szenzációjaként fogják ünnepelni a meglehetősen súlyos szimbolikus mondandókat puritán formarendbe foglaló alkotását. Alig tudta leplezni izgalmát és meglepettségét, amikor a megnyitó előtti percekben a kiállítóterembe lépett, de aztán elégedetten nyugtázta, hogy műve kiténtetett helyen, az első teremben, a bejárattal szembeni főfalon függött. Talán az optimális fényviszonyok, a remek megvilágítás miatt nem volt a képnek a falon árnyéka.

ÚJ, REALIZMUS

92 Egy fiatal, az újrealista törekvések szellemében alkotó szobrász az őszi szalonon *A kiállításlátogatók szobra* című, átlagos, egy középkorú férfit és nőt megjelenítő szobrával jelentkezett: a művész a modern, színes műanyagba öntött, egymással lazán összetartozó, életnagyságú figurákat – az egyik képet nézegették rezzenéstelen arccal – valóságos ruhadarabokba (a változékony őszi időjárásnak megfelelő, könnyű utcai viseletbe) öltöztetve mutatta be a tárlaton. A valóságos tárlatlátogatók maguk ügyet sem vetettek a kompozícióra, közömbösen szemlélődve mentek el mellette – mintha a képek sokkal inkább lekötötték volna a figyelmüket, mint bármi más –, az egyik érdeklődő a falakon függő festményekhez közelebb lépve kissé meg is lökte, vagy legalábbis súrolta vállával a férfi szoboralakját. (Halk, visszafogott pardonnal kísérté a szerencsétlen akciót.) Más különösebb nem történt, hacsak az nem, hogy magányos tűnődései során a sarokban üldögélő teremőrben érlelődött meg a felismerés, hogy a fiatal szobrász alkotása akkor fejt ki elementáris, a teret izzó feszültséggel átlengő hatását, ha egyetlen látogató sincs a kiállítóteremben.

A KIÁLLÍTÓTEREM KITAKARÍTÁSA (korszerű performansz)

a lassan és kissé tanácstalanul gyülekező megkésett vernissage-közönség lézengői közé megérkezik a művész

egyiket a másik után: leakasztja a falról és kihordja, az előcsarnok bejárata mellett egymásnak támasztja a képeket

létrára mászva leveszi a képakasztó drótokat, majd összeszedi a falra ragasztott képcédulákat is

miután a drótokat különös gondossággal korbács-köteggé fonta és a képcédulákat egy templomi adománygyűjtő perselybe gyömöszölte, kiviszi a rak-tárba a rekvizitumokat

egy a nyélcsúcsán betiltott önkényuralmi jelképekkel díszített (provokáció) partvissal a kezében tér vissza: különös figyelmet szentelve a képek egykori, sötét foltokat hagyó helyére, akkurátusan lesöpri a falakat

a falak mentén összegyűjtve lendületes mozdulatokkal kisöpri („kihajtja”) a teremből a morzsalékokat 93

kezében egy vödörrel és felmosó pemzlivel tér vissza és körbetekint, még egyszer ellenőriz minden részletet, majd habzó, bő mosószeres vízzel felmossa a termet – ekkor a legszívósabb megnyitóra várók is meghátrálásra kényszerülnek

szemkápárázatón csillog a nedves padlózat az erős fehér izzók sugárzásában, ezért a bejárathoz érve lekapcsolja a villanyt

a küszöbön állva a vödör alján összegyűlt szennyes lét visszalöttyinti a terembe

a félhomályba tekintve egy pillanatra rabul ejti a tócsákba gyűlő piszkos víz festői látványa, de úrrá lesz érzelmein és egy hirtelen ötlettől vezéreltetve a pemzlit az ajtónyílásba támasztja

az üres vödröt lehajítja a raktárba vezető betonlépcsőn (a csend fűlsiketítő marad, nincs csörömpölés)

távozik, miközben átfordítja az ajtón függő táblát, amely az immár néptelen belső tereknek hirdeti: nyitva

A MŰVÉSZET HATÁRAIN TÚL

A művészet határain túli, megrendítő hétköznapi történet: a szobrász fodrászhoz megy.*

* Lehetséges variáció: A művészet határain túli, megrendítő hétköznapi történet: a szobrász (aki régebben fodrász volt) minden eshetőségre felkészülve fodrászhoz (aki eredetileg szobrász volt) megy. (Viszont a fodrászban – aki bármi is volt korábban – soha nem merül fel a gondolat, hogy ismeretlen előéletű – szobrászhoz menjen.)